

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

Збірник матеріалів XX Міжнародної
науково-практичної конференції
Одеського національного
економічного університету

(м. КРАКІВ, ПОЛЬЩА)

(м. СВИШТОВ, БОЛГАРІЯ)

(м. МІТТВАЙДА, НІМЕЧЧИНА)

(м. ПРАГА, ЧЕХІЯ)

(м. ТБІЛІСІ, ГРУЗІЯ)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РИНКУ ТА
ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ
КРАКІВСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ
ІМ. ДИМИТРА А. ЦЕНОВА
УНІВЕРСИТЕТ ПРИКЛАДНИХ НАУК
ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ
ТБІЛІСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. І. ДЖАВАХІШВІЛІ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

**14 квітня
2022 року**

**Збірник матеріалів XX Міжнародної
науково-практичної конференції
Одеського національного
економічного університету**

*Матеріали публікуються в авторській редакції
з незначною загальною правкою укладачів, відповідальність за зміст
та достовірність досліджень несуть автори.*

*Відповідальні за випуск, укладачі:
Батанова Т. В., Будна В. О., Ігнатенко Р. В.*

Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях : зб. матеріалів XX Міжнар. наук.-практ. конф. Одеського національного економічного університету, 14 квітня 2022 р. Одеса : ОНЕУ, 2022. 332 с.

Особливості розвитку економіки України протягом останніх років характеризуються процесом системної інституціональної трансформації. Відбуваються глибокі економічні зміни, активно формуються нові підходи до управління економікою, вдосконалюються ринкові методи господарювання, реалізуються євроінтеграційні процеси та здійснюються адаптація та зміни українського законодавства відповідно до нормативної бази ЄС.

Складність та суперечливість сучасних трансформаційних процесів, нагальність розв'язання цих та інших проблем обумовлює актуальність та прикладне значення їх усебічного вивчення та об'єктивної економіко-правової оцінки. Сучасні виклики та розгортання світової економічної кризи у зв'язку з пандемією COVID-19, а також руйнівні наслідки для усіх сфер життєдіяльності України в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, потребують переосмислення соціально-економічних процесів, які відбуваються, та прийняття адаптивних або, в деяких випадках, радикальних рішень в управлінні країною та захисту її національних інтересів.

Конференція покликана консолідувати науковців та фахівців навколо вирішення економічних проблем, які постають перед нашою країною в цих складних умовах.

Матеріали конференції орієнтовані на науковців, аспірантів та студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти, а також фахівців економічних підрозділів підприємств та організацій.

*Доктор економічних наук, професор,
ректор Одеського національного
економічного університету*
Ковальов А.І.

Шановні учасники конференції, дорогі друзі!

Дуже радий Вас привітати та подякувати за участь в XX Міжнародній науково-практичній конференції «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» Одеського національного економічного університету – одного з провідних закладів вищої освіти Південного регіону. Усі наукові та освітні здобутки нашого університету – це результат напруженої і плідної праці багатьох поколінь науковців та викладачів, створення наукових традицій та шкіл ОНЕУ, що забезпечує стійкий розвиток відповідно до сучасних світових тенденцій відкритого науково-освітнього простору.

Сьогодні Одеський національний економічний університет має високий міжнародний рейтинг, що підтверджено членством у Європейській асоціації університетів. Наш університет співпрацює з 42 освітніми і науковими установами країн СНД, Німеччини, Мексики, Ізраїлю, Австрії, Нідерландів, Грузії, Італії, Румунії, Чехії, Болгарії, Польщі, Франції та ін. Викладачі та студенти беруть участь у різних міжнародних програмах та проектах (DAAD, SIFE, TEMPUS-TACIS, AISEC та ін).

Варто зазначити, що конференція відбувається в дуже складний та трагічний час для нашої країни, в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, але наукова спільнота має зробити свій потужний внесок в перемогу України та її подальшу розбудову в повоєнний час. Не зважаючи на воєнний стан в країні, для дистанційної участі в конференції зареєструвалося більше ніж 250 науковців із провідних ЗВО, установ НАН України та зарубіжних країн.

Науковці ОНЕУ також не стоять осторонь у вирішенні проблем, які наразі постають перед країною та Одеським регіоном, університет плідно співпрацює з Одеською обласною державною адміністрацією. Було визначено ключові напрями співпраці вчених університету з різними науковими закладами України та зарубіжжя при розробці та імплементації «Стратегії відновлення економіки Одеської області в повоєнний час». Долучитися до розробки поставлених завдань можуть як окремі науковці, аспіранти, докторанти, так і наукові колективи різних ЗВО України та зарубіжжя. Пропозиції, які будуть надані науковцями за підсумками конференції можуть бути покладені в основу вищезазначеної стратегії.

Вважаю за необхідне зосередити Вашу увагу на питанні – яким може бути бачення місії Одеського регіону в повоєнний час? Одещина має унікальну складову розміщення, коефіцієнт транзитності Одеського регіону найвищий в Україні і наразі він підвищується завдяки тому, що чотири порти, які базуються на Дунаї, можуть бути хабами транспортно-логістичної складової діяльності України з відновлення економіки. Це дуже важливо, оскільки Одеський регіон може стати плацдармом для розбудови економіки України.

Головними стратегічними цілями для відновлення економіки Одеського регіону визначено такі:

– Створення потужної транскордонної логістичної інфраструктури. Відбудова та будівництво нового житлового фонду.

- Гарантована продовольча безпека. Підтримка та розвиток агропереробної індустрії. Сприяння експорту продукції з високим ступенем доданої вартості.
- Забезпечення розвитку конкурентоспроможних підприємств оборонної промисловості, машинобудування, альтернативної енергетики та енергозбереження.
- Розвиток малого та середнього підприємництва. Створення нових робочих місць та адаптація роботодавців під вимоги та потреби повоєнного господарювання в умовах діджиталізації.
- Створення умов для диверсифікованого відновлення працездатності робітників, розвиток туризму та рекреаційної діяльності.

Наша конференція є демократичною платформою для наукових дискусій, презентації та обговорення нових креативних ідей і результатів досліджень. Науково-теоретичне та практичне значення конференції обумовлено передусім, актуальною проблематикою різноманітних питань, запропонованих до обговорення на 18 секціях.

Конференція покликана консолідувати наших науковців та фахівців навколо вирішення економічних проблем, які постають в цих складних умовах.

Бажаю Вам приємного та результативного спілкування на нашому науковому заході, творчих успіхів, здоров'я та натхнення!

УДК 336.221

Діброва Олена Леонідівна
аспірантка кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет (Україна)

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

JEL classification: H210

На превеликий жаль 24 лютого 2022 року до нашої країни прийшла війна. Безперечно, найтяжча втрата під час війни – це втрата людського життя, однак в страшні часи війни аналіз та вирішення економічних проблем також потребує нагального вирішення. Наслідки воєнних дій завдають значних збитків вітчизняній економіці загалом та кожному громадянину зокрема.

В Україні в умовах воєнного стану розриваються логістичні зав'язки, знищуються підприємства, обмежується діяльність багатьох підприємств, блокуються морські порти, бізнес здебільшого паралізується ситуацією, яка склалася в країні. Наслідком чого стала масова міграція населення, втрата робочих місць, обмежена зайнятість і, як результат, різке зниження рівня доходів населення.

Згідно з інформацією ООН, через війну близько 10 мільйонів українців покинули свої домівки, з яких майже 4 мільйони громадян виїхало з України, більше 6 мільйонів вважаються внутрішньо переміщеними. За даними соціологічних опитувань, внаслідок бойових дій, в середньому по країні залишилися без роботи 53% робітників, на сході країни цей показник сягає 74% [1].

Наразі «фінансовою подушкою» для фізичних осіб слугують власні заощадження, однак цей ресурс обмежений, тому актуальним є запровадження комплексу заходів для стабілізації рівня доходів фізичних осіб, у тому числі, в частині податкових змін.

Вочевидь, економічні наслідки війни колосальні. За попередніми даними, Міністерство економіки порахувало, що втрати української економіки через війну становитимуть від третини до половини ВВП. За іншою оцінкою, яка обчислюється як шкода, завдана інфраструктурі країни, йдеться про 500 млрд. доларів США. У цій ситуації доцільно застосувати шаблон заходів воєнної економіки. Він передбачає одночасні заходи з підтримки у трьох пріоритетних напрямках: макроекономічна стабільність, підтримка внутрішнього попиту, збереження виробництва [1].

Розглядаючи заходи з підтримки макроекономічної стабільності взагалі та заходи з підтримки виробництва як невід'ємної складової національної економіки, доцільно відзначити збереження або відновлення робочих місць, які, у свою чергу, виступають визначним чинником у формуванні доходів фізичних осіб. Рівень доходів фізичних осіб, у свою чергу, у прямій залежності формує купівельну спроможність населення, яка є тригером внутрішнього попиту. Таким чином, регулювання рівня доходів фізичних осіб є вагомим важелем стабілізації вітчизняної економіки в умовах воєнного стану.

Стосовно податкових змін щодо оподаткування доходів фізичних осіб в умовах воєнного стану, вони регламентуються Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [2].

Зміни щодо ПДФО передбачають стимули для благодійної діяльності щодо підтримки військових та постраждалих від воєнних дій. Так, розширено перелік видів доходів, що не включаються до складу сукупного оподаткованого доходу (а саме: вартість благодійної допомоги на користь учасників бойових дій або на користь членів їхніх сімей, а також фізичних осіб, постраждалих від збройної агресії РФ, фізичних осіб з місця проживання на території проведення бойових дій). Відповідно, суми такої благодійної допомоги не підлягають оподаткуванню ПДФО та військовим збором протягом дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану.

Фізичним особам за підсумками 2022 року надано право на податкову знижку у граничному розмірі 16% (замість поточних 4%) суми загального оподаткованого доходу звітного року на пожертвування неприбутковим організаціям. З огляду на потужний волонтерський рух, а також бажання багатьох людей надавати благодійну допомогу офіційно такий крок є цілком логічним.

Варто відзначити потужний компенсаційний ефект ПДФО в частині надання податкової знижки щодо орендної плати за договором оренди житла внутрішньо переміщених осіб.

Зауважимо, що переважна більшість критеріїв застосування податкової соціальної пільги у розмірі 200% суми пільги, стосуються категорій громадян, безпосередньо причетних до подій Другої світової війни [3]. Враховуючи, норму ПКУ щодо застосування податкової соціальної пільги лише до доходу у вигляді заробітної плати, лівова частка таких критеріїв втратила актуальність. Однак, справедливо було б в сучасних умовах надавати податкову соціальну пільгу й учасникам бойових дій, безпосередньо задіяних у заходах з протистояння збройній агресії РФ.

Проблемним аспектом реалізації компенсаційних ефектів ПДФО є законодавча норма щодо порядку розрахунку граничного розміру доходу для застосування податкової соціальної пільги, яка не відповідає сучасним реаліям. Так, граничний розмір доходу, до якого застосовується податкова соціальна пільга, дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень. Враховуючи, що розмір місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи на 1 січня 2022 року становить 2481 грн., граничний розмір доходу, до якого застосовується податкова соціальна пільга, впродовж всього 2022 року складатиме 3470 грн., що не відповідає сучасним економічним реаліям. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо адаптувати розрахунок граничного розміру доходу, до якого застосовується податкова соціальна пільга, відповідно до економічних реалій шляхом визначення його на рівні двох мінімальних заробітних плат (13000 грн. у 2022 р.).

Ще одним стримуючим аспектом реалізації компенсаційних ефектів ПДФО виступає законодавча норма щодо порядку розрахунку розміру податкової соціальної пільги. Відповідно до чинного законодавства розмір податкової соціальної пільги розраховується як 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи. У контексті запропонованих змін відповідно до економічних реалій, вважаємо за доцільне при розрахунку розміру податкової соціальної пільги застосовувати повний обсяг прожиткового мінімуму для працездатної особи з обов'язковим коригуванням прожиткового мінімуму з урахуванням інфляційного фактору.

Отже, виважені кроки щодо запровадження комплексу заходів для стабілізації рівня доходів фізичних осіб, у тому числі, в частині податкових змін, є необхідними для збереження стійкості економіки в умовах війни та для її подальшої структурної перебудови та відновлення. Безперечно, для післявоєнної розбудови країни потрібна оновлена податкова модель з конкретизованими та виваженими пріоритетами в оподаткуванні доходів фізичних осіб.

Література

1. *На 10 охоплених війною регіонів припадає 50% ВВП України* : Інтерв'ю Міністра фінансів України Сергія Марченка про економічні наслідки війни / Forbes.ua : сайт. URL: <https://forbes.ua/inside/na-desyat-okhoplenikh-viynoyu-regioniv-pripadae-50-vvp-ukraini-ministr-finansiv-sergiy-marchenko-pro-ekonomichni-naslidki-viyni-intervyu-14032022-4595> (дата звернення: 23.03.2022).
2. *Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану* : Закон України № 2120-IX від 15.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 23.03.2022).
3. *Податковий кодекс України* : Закон, Кодекс № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 24.03.2022).

УДК 336.1.69:355.01

Курганська Елеонора Іванівна
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет (Україна)

АКТУАЛІЗАЦІЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

JEL classification: E630

У 2022 році виповнилося двадцять сім років з моменту створення та функціонування казначейської системи як організаційної структури для своєчасного здійснення всіх транзакцій та